

פרטיכל מס' כ/2

מישיבת ועד ההורים

ביום ב', ט"ו ניסן תש"י - 27.3.50

נוכחים חברי הועדה:
היו"ר ע. גלובמן
ח. אונא
א. אלסליח
י. גיל
נ. הרפז
צ. יהודה
א. גולדראט
א. כהן
ח. כהן כגורי
ח. רובין
י. טמחוביץ

מוזמנים:
באי-כח ועד ההורים השכולים
"יד לבנים":

מר ראובן מס - ירוסלים
מר פרסיץ - ירוסלים
מר גדולח - תל-אביב
מר רוטשטיין - תל-אביב
מר עמיקם - חיפה
מר שולקיס - חיפה

י. גוריון - מנהל אגף הסקום במשרד המבחן.

הישיבה נפתחה בטעה 11.00

היו"ר ע. גלובמן: אני פותח את הישיבה. כפי שהודעתם הישיבה

הקודמת האטנתית, ברשות הועדה, את ועד

ההורים "יד לבנים", כדי לסמוע את הערותיהם והסגותיהם על הצעת החוק.

מר גדולח: חברי כנסת נכבדים! רק אתמול בלילה

עברתי על הסטנוגרמה של ישיבת הכנסת אשר

דנה בטלס-הצעות החוקים. ראיתי שחבר כנסת אחד ברוך על שהחוק הספיק

לכוא לכנסת והשני ברוך על שהגסטמו תלך בדרך הקצרה. אנו מברכים על

ההזדמנות שניתנה לנו בייעם הראשונה להיפגש עם האי-כח ועם הועדה, ו

ולהגיד להם מה שיש לנו להגיד. אנו יודעים שזה מחייב אותנו לניצח

אחריות גדולה. דבר זה ידרוש מאתנו, כמו שהתבטא פעם מר גלובמן,

לסגור את הלב ולפתוח את המחשבה. אבל גם מכם תידרש סידת סללנות

לסמוע מה שהצטבר אצלנו במסך תקופה של שנתיים.

את הירישה הרחבה הזו, ברצוני לסרוג לפניכם. יתכן שנחרוג במקצת מן המסגרת ובדיור על עניינים שלכאורה אינם בוגעים לחוק המפציפי הזה. אבל, לדעתנו, ראוי מאד בפגישת הראשונה שלנו עם חברי הכנסת להגיד שחוק מהסכול שלנו הצטרף במסגרת הזמן גם לעד ועלבון. במסך השנתיים האלה עברנו כעדת דרך מרוכה, מאותו יום-שבת ישראל המקטרת שנשארה עם שני מצועים קטה הוויצונו אנו מפוצלים את עצמנו, עד היום-שבתות ישראל פגישות הצהרות בשוועה שהן זמיות. יהודים חושבים על כך ורואים לזה. מטרת בואנו ופגישתנו אינה מטרת רגשותינו, כי אם המטרה הגדולה הקטורה מפרק הסטוריה אשר צריך לסמט חיבוך לדורות. זוהי מטרתנו.

ברצוני למח לכם דוגמאות מחלות על

הצער והעלבון שהזכרתי. אחד מחברי הכנסת אשר בוגש, שנויכל הגבורה אשר יקום בבניני האומה יחרטו לדורות שכות אלה אשר שיחררו את המולדת ונתנו את המדינה לעם. העובדות הן פרות מאד. אם מעביר אתכם לוגע לאותו מקום אשר עליו יוקמו בניני האומה, והוא סיך באדר, מספר לכם שבמסך שנתיים במצאות שם יותר מ-400 גרמות של קדוסינו, והארונות מונחים בערמות. הקרקע שטמו על הארונות החלה ל תפורר אחרי הגשמים. בעיני ראיתי איך נאה לסם אם שכולה, המליטה רגל לחוך האדמה וירגל בכנסה עד הברך. דבר זה אומר שהארונות היו עסויים מסך דק מאד, ואנו יודעים שעל הארונות היו רשומים בעפרון שמות הקרבנות. יתכן שהתערבבו שם העצמות. וכל זה, בתוככי ירוסלים אשר עברה עליה הכוס יותר מאשר בכל מקום אחר. אני, עבדכם הנאמן, בקסתי מההתחלה לחקן את הדבר הזה. אז, היו עוד ארונות פתוחים גלויים לעין, עם זבובים רבים מסביב ועדרים מטיילים. אני בקסתי לפחות להציב סימן שזהו בית קברות של חיילים. נתקלתי בשאלה, אם ישלם בעד השלט הזה. היו בירורים אם דבר זה סיך לועד הקהילה או למקום אחר. במסך חצי שנה נלחמתי על כך שיהיה סימן על כל קבר ורק אחרי התקופה הזו פיזרו כמה אבנים בגובה של 20 סמ' והעמידו שלטים כלליים של שמות הנופלים.

רבותי! התורים רוצים את גוויות בנייהם.

אין שמוח על הקברים ושט מונחות גוויות של מתקדמים וחיללים שנפלו במריבות ירושלים ובירוסלים.

שאלו כאן על שמות. לא ארתע מלהגיד

גם את שמות האנשים שיליהם פניתי. בספנותי נמעה הראשונה לראש

עיריח ירושלים, הוא קיבל אותי יפה סמי וספר שהדבר תלוי במנהל

התכנון. פניתי לברוצקוס והוא מסר כי ישיבת הקרובה ידונו על

כך. דבר זה היה לפני קרוב לשנה. הוא אמר שבשיבת הראשונה יעלו

את השאלה על הפרק, היות וזה קטור עני יותר מאלף חללים אירחים

נפלו בזמן הפגזים. לאחר כמה חדשים נאמי טוב לאותו ראש עיריח

ירוסלים ושאלתיו אם משהו התקדם בענין זה. הוא ענה לי כי

אין זה עסקו, אלא זהו ענינו של מירד הנסחון. הוא אמר כי לעיריח

ירוסלים אין כסף. רק היום קראתי בעתון המרץ סוגים על הערת

הגוויות. מצאתי לחובה לספר לכם דבר זה, כדי שתדעו את מצב הענינים.

זה דבר מעליב מאד.

אני עובר למחנה השני. כשאני פונה

למסרד הנסחון ואומר שיש לשים לב לדברים אלה, עונים לי כי עכסו

אין צורך כבר לדאוג לכך, היות ובין כה וכה כטיקיסו את בניני

היומה יהיו מעונינים לפנות את המקום מהגוויות. אתם תסכימו אתי

סזהו עלבון גדול, שרק בגלל בנין בניני האומה סוצאים הזדמנות

להעביר את גופות בנינו שנפלו.

אנו בימים את הטוב הקטה, וכמו שאמרתי,

הסתורני קצת את הכאב בלבותינו. אבל חשבנו שעוד מישהו מתעניין בזה.

גם תרצו לדעת את הטוב בבתי הקברות הצבאיים, תגשו לחולדה ותראו

שהלוחות הקטנים מטוטטטים לגמרי ואי-אפשר לקרוא את השמות. כשבאה

אמא שכולה לבקר את קבר בנה בראש-פינה, היא מוצאת פועלים ערבים

המסדרים את בית הקברות. תארו לעצמכם את האם הזו, שיכולה לראות

באותו הערבי אחד מהסתורנים ברצח בנה.

אני מביא לכם פרטים המדברים על הכלל

היו יינינו כאלה שחשבו: קרה יסון,

נשתוק ולא נדבר. אולם אני לא הצדקתי את הגישה הזו. ידעתי: ישנה הצהרה של בנינו, אשר צריכה לשמש דוגמא ומופת לדורות, אשר צריכה לשמש דוגמא לאותם החיים אשר צריכים יהיו להתחנך על הצלחה הזו. מה הרושם ייקבלו חיילינו עכשיו, אם יוודע להם היחס לקרובות שכתבו פרק בהסטוריה?

רבות! אני רוצה לגעת בעוד נקודה אחת -

בנים והורים. הבנים קבלו את החנוך שלהם מהוריהם והחנוך הזה הספיע עליהם לפעול כשם שפעלו. עובדה זו, היא שנותנת לנו את ההתאפקות הגדולה לא להביא את הרברים החוצה, לא לדבר, להסתדל עד כמה שאפשר להסקיט את רגשותינו. הורים רבים חושבים לעצמם: נכון, אין תמורה. ינו מיבדנו את היקר לנו מחיינו אנו. יתכן שבנינו, אם היו חיים וגדלים, היו מביאים לנו הרבה נחת ויו מביאים תועלת למדינה החדשה. אבל יש בנינו כאלה האומרים, שמה שבנינו הספיקו לעשות בזמנם, לא הספיקו לעשות דורות שלמים. ישנה הכרה כזו בין ההורים, ומתוך ההכרה הזו יש להם הזכות לבוא ולהגיד מה שהם חושבים ומה הם דורשים.

ישנה סרירות גדולה על כך שעד היום לא

שמענו ולא ראינו שמישהו מאישי המדינה יבקר בבית קברות צבאי, ויניח זר פרחים. יעזב בהתחלה בקטנו: תנו לנו עידוד; קצת עידוד למספחות הטכולות. אולם, העידוד לא בא, אני יודע: היו הורים חלשים שלא עזרו כוח לחיות והלכו אחרי בנייהם. ייתכן ^{נימון} שלו היה להם קצת עידוד, היו מבינים יותר לא רק את גודל האבדה, כי אם גם את גודל התרומה, אם אפשר לומר כך, שנתנו הבנים והוריהם.

ומכן, לפרק ההלוינות. ודאי ידוע לכולכם

איך נקברו רבים מבנינו, ואנו מבינים שבימי המלחמה אין דרך אחרת, אנו יודעים שבירוסליט היו ההלוינות תחת סטר פגזים; אולם, אם כבר מעבירים את גופות יקירינו מביר-עסלוג, מרביבים או מכל מקום אחר, לבית הקברות בתל-אביב, ומעבירים לא אחד ולא שניים, אלא קבוצות שלמות של 50-60, לא בא אף בא-כח אחד של הממשלה ושל משרד הבחון, וייני הוינו זאת לעלבון אירי. כשאנו מבקשים לפרוט מודעה

בעתון על הלוייה כזו, או רוצים לתלות מודעות אבל, יומרים לנו
 שלא נגרום לישוב להיות במצב רוח על אבל. אבל טעות היא - הרוח
 צריכה להתחזק ולא ליפול. כך, לפחות, מבין זאת חלק מהתורים.
 רבותי! רק לפני שנה היתה לי הלוייה קשה
 מאוד. הביאו שני חללים מרפות נפתלי לחל-אגיב. לא היה שום בא-כוח
 משרד הבטחון. במסך חצי שעה לא יכלו להכניס את הארונות לקבר, היות
 ואחד היה מבני עדות המזרח והשני היה אי-כנזי. רק אחרי חצי שעה
 שכנענו את אחיו של האשכנזי שישימו מחיצה של לבנים וכך יסגרו את הקבר.
 היו שם שלושה חיילים כפלוגת אש; מבין שלשת הרובים שלהם רק / ניש
 שם אחד מחברה קדישא, אשר כל כך טיהר באידוק הרין, עד שכח לקרוא
 בשמות החללים.

מן הרגע הראשון שנכנסנו לעבודה,
 נלחמנו ולא תהיה הפליה בהלויות של אלה אשר עשו מעשי גבורה ושל אלה
 אשר טוכנים היו למעשי גבורה ולא הזדמן להם, ועשו פחות. כולם שווים
 בעינינו. אולם, כשעורכים הלויה ממדרגה שניה, שליטית, או חמיטית,
 הממוסף
 הרי זה גורם לצער ועלבון על הסכול.

אמרתי כי אצטרך להגיד דברים קשים, קשים גם
 גם לנו וגם לכם, אבל הרקע מוכרח להיות ברור. אם בית-כנסת מסן יצמון
 תל-אביב ידע לסיים לוח של שיט על הקיר שעליו חרותים שמות הצופלים, בניהם
 של המתפללים באותו בית-כנסת, מדוע הכנסת הגדולה שלנו לא עשתה זאת?
 אנו פנינו בבקשה להציב סימן איזה שהוא, אשר יזכיר איך קמה הכנסת.
 האם היה זה דבר כה קשה לעשותו? אינני רוצה כבר לדבר על בת-הספר
 שבהם התחנכו הילדים האלה, אשר נפלו בקרב על שחרור המולדת. הרבה
 יותר נוח היה לנו, לא היינו צריכים לדבר על כך, אבל אנו מדברים,
 כי איננו רואים מישהו אחר העושה זאת.

אנו מצווים ע"י ההורגים השכולים להגיד

מה שהם אומרים לנו. אני חוזר ואומר שכל דברי נאמרים בטורה לבאר
 לכם את כוונתנו, איך צריכים לבטא בחוק את העניינים של ההורגים השכולים
 ושל הבנים היקרים שנפלו.

אתן לכם שתי דוגמאות: השבוע ישבתי עם

זיו-אב מבני בירורים; אחד בענין ביר-עסלוג' והשני בענין נגבה.

בענין ביר-עסלוג יסנו סכסוך בין ההורים עצמם. יסנו שם גל-עד אשר הוקם בידי ההורים עצמם, אלא שהוא לא יחזיק מעמד זמן רב. במשרד הבטחון באו לידי החלטה שיש צורך בסיפוף ובחיזוק הגל-עדה הזו. חלק מההורים אמר, כי בשום אופן לא יתנו לגעת במקום זה, אבל רוב ההורים דרש לתת לגל-עד זה צורה נאה ונאותה. לו היה קיים אצלנו חוק בענין זה, לא היה פורץ סכסוך, אלא היינו נוהגים ככתוב מחוק.

בנגבה נמצאים 38 גופות ויסנו שם

קברי אחים, בקבר אחד של 15 איש יסנו 14 בני תל-אביב ואחד מהקבוץ. ההורים מתל-אביב מבקשים להעביר את בניהם לסם והקבוץ טוען: אנו רוצים להנציח את שמות אלה שנפלו בקרבות על נגבה ולסדר להם מקום שיהיה ראוי להם. לו היה חוק הסטפל בדברים אלה, לא היינו מגיעים כלל לבירורים אלה.

אתם יודעים כמה צער גורמים בבירורים

כאלה להורים, בכל החוקים שבהם מדובר על הדברים המעניינים אותנו, כתוב על קצין שבירו תהיה הסמכות לעשות זאת. לדעתנו, אין זה בכונן יסנו ארגון "יד לבנים", יסנו הורים היודעים להעריך יפה יותר מאחרים את המצב ומה שהם אוסרים, הם אוסרים מתוך הרגשה כנה. כרגע, יושב במשרד הבטחון אב סכול והוא עמוס עבודה, הוא מבין כסמדרים אתו, והפונים אליו יודעים כי פונים הם אל אב לצרה, אבל במדור להנצחה לא יושב אף ב"כ של ועד ההורים הסכולים. אני אוסר לכם, כי בלי ההורים הסכולים לא יבינו מה יש לעשות ומה אין לעשות. במסך שנה וחצי אנו דורשים ועדה של הורים סכולים, ולא אנו בלבד, אלא גם באי-כח היטוב וההורים הסכולים. יסנו עם סר בארי, הוא הבין לרוחנו ואמר שבאמת יש צורך להקים את המועצה המסותפת הזו, אך עד היום לא נעשה דבר בכיוון זה. זה מראה שלא הכל בסדר.

אנו מבינים שאנו מדינה צעירה, ואיננו

בעלי נפשון כארצות אחרות, אבל צריך להיות חזון לשתף את אלה שבכל זאת מרגישים יותר. מסוים כך, ברכתי בתחילת דברי על ההזדמנות והאסונה שהיתה לנו להיפגש פה עם באי-כח העם.

וראי היה קל ונוח לקחת את חוק הנכים

ולהעתיק סעיפים שלמים ממנו, וע"י כך ליצור חוק אחר. אבל לא קל ולא

נוח היה לבנינו שאנו רוצים לסדר להם את ספה הזכורה. בענין זה היינו רשאים לקרות ליתיעצו עם ההורים הסכולים, כי עתה סמוציאים הצעת חוק כזו. רק ברגעים האחרונים, לאחר שבאנו אל יו"ר הכנסת, שהוא בעצמו אב שכול, יודיברנו אתו, הוזמנו הנה.

רבותי! לישתנו, לא יכולים להיות חוקים

שובים, בקשר עם כרס הזמן שאנו קוראים לו: הפרק החלטורי, מ-30 לנובמבר עד שביתת הנסק.

אנו, בצדק, הערנו על זה החוק הזה.

הוא אינו מבטא מה שהוא צריך לבטא. אנו הצענו שהוא ייקרא:

"חוקה הזכויות של משפחות גבורי ישראל במלחמת השחרור לתקופת מדינתנו".

כשאני מדבר על הסם, אני מתכוון גם לתוכן. חוק זה צריך לכלול כל מה

שקטור הפרק החטורי זה. הצעתנו היא שצריך להיות חוק מיוחד אשר יכלול

את כל הענייני הנורגעים למשפחות, ולא רק למשפחות, כי אם גם הנצחת

הבנים, גם אנדרטות וכד'. אני חייב לציין שכבר התמסר לרעה גם

בענין האנדרטות כתבו להורים שכולים שאם לא יסלמו סכום ידוע, לא

יכתב שם בנם במצבות הזכרון.

איננו מעמידים את הזכרון על הכסף, כי אם

על הזכויות. עם הכסף איננו יודעים מה יהיה סוף או מחרתיים, אבל אם

יסדרו גדר בעבודה, אם יתנו לו דין קדימה, זה אומר הרבה יותר.

החוק הזה שאנו מציעים הוא חוק הזכויות.

היתה לי ההזדמנות להיפגש עם הגב' וורכר

במסדר המספטים. כסקרה הודיעו לי במילה הבטחון שאגט למסדר המספטים

בקשר עם החוק. הגב' וורכר הופתעה למוע שיטנו ארגון כזה "יד לבנים"

היא הצטערה מאד ואמרה שלו ידעה על הדברים האלה, ייתכן שהענין היה

מקבל צורה אחרת. אסר המספטי, שאנו מכבדים אותו מאד, דיבר רבות על

ההורים הסכולים, אבל לא נצתנה לנו ההזדמנות להפגש ^{ולדבר} אתה על אותם

הדברים שאנו מביאים היום בפניכם.

החוק הזה צריך להכיל גם את ענין הסדר

בתי-הקברות. אם תצאן ותבקרו בבתי-הקברות, תראו שהכאב שם אחרי

שבתיים, אינו צותן כבוד לבו ולעם כולו,

רבותי! ישנם הורים אלמוניים העושים

את עבודתם, אבל לא לכם משהו בענין הד-הרצל. כשבאתי בפעם הראשונה

והצעתי שחווה המדינה ומגשימיו יהיו במקום אחד, הסתכלו עלי כהוזה. אני מצטער שבא-כח משרד הבטחון איננו פה, אבל הוא אמר לי אז שאם אני רוצה להצליח בהצעתי, איני צריך לפרסם דבר, כי אתקל בהתנגדות קשה מאוד. היו כאלה שחשבו כי ליקירינו מגיע פחות כבוד, ומה ענין הרצף עם בית קברות של הצבא?
נלחמנו על כל דונם אדמה שיתחטף לבית-הקברות הצבאי. בתחילה הסכימו לתת רק 13 דונם וכעת כבר הסכימו ל-50 דונם.

גם כשהצעתי את הקמת היכל הגבורה, לא נפגשתי ביחס הוגן. רק עכשיו אנו למדים שמשהו התקדם בענין זה, אבל לבית הקברות הצבאי אין עדיין תכנית.
אם תכנימו לעיקרון הזה של חקיקת חוקה אחת הכוללת את ענין בית הקברות הצבאי, השיקום, האזכרות, הסצנות, חוסר, הקמת היכל הגבורה, אנו סוכנים לתת לכם את מיטב עזרתנו. אל נא תפצלו את הדברים האלה, הקטורים כל כך אחד לשני.
אני מעריך מאוד את הדברים היפים שנאמרו בכנסת בערב הדיון בשלושת החוקים, אבל במשך זמן קיור הכנסת, היה מדובר פעם מאד על הקרבות ועל ההורים הסכולים.
אני, פעם, נתתי הגדרה שבמידה מסולזלים בכבוד אלה שנתנו את המדינה, מפחיתים את ערך ההישגים שלהם, וזה יכול להתקם רק בנו. דרישתנו היא שתבינו כי מה שאנו אומרים, אנו אומרים בשביל ההסטוריה, בשביל הדורות שיבואו, כדי שיוכלו ללמוד מכנינו, כדי שלא תבוא שוב התופעה של תקופה המתחילה בהקרבה עצמית ומסתיימת בתופעה של חוסר מצפון.

מר עמיקם: מדברי בדולח יכול להתקבל הדושה כאילו ההורים הסכולים עצמם אשמים בכך שלא הופנתה תשומת לב של הממשלה או המוסדות לענינים האלה, ורק עכשיו מתחילים לעשות משהו בענין זה. עלי להגיד שאנו פנינו פעמים רבות בתזכירי וגם בפניסות לראש הממשלה ושר הבטחון. יורשה לי להזכיר כי מתוך איניציאטיבה פרטית שלחתי לכל חברי הכנסת מכתב עוד בחדש אוגוסט, והפניתי את תשומת לבם לעזובה האוררת בענינים אלה.

אני יס להאשים מישהו בהזנחה, הרי אין אלה ההורים הסכולים, אשר מיום אבדן יקיריהם שמו לפנייהם סטרה אחת והיא: לעשות הכל בכדי לא להטביח את קרבנם של יקיריהם. אל נא נטכח שבמלחמת שחרור העם לתקומת המדינה נפלו קרוב ל-8 אלפים בחורים וכחורות, אשר 95% מהם הם ילדים אשר חלב אמם היה עריין על שפתותיהם, והם לא זכו להנות מהחיים. משום כך דאגתנו הגדולה היא לעשות משהו להנציח את זכרם ולהעביר על דבר זה לסדר היום. לצערנו, אנו מרגישים שעוברים על כך לסדר היום.

הגטנו לכם יכתב את הערותינו העקריות

להצעת החוק. אני מוכרח לציין כי כמס בדהמתי כסקראתי את הצעת החוק בספר הכחול. כשאני אומר בדהמתי, אינני מתכוון לענין איסי פרטי שלי. אנו מכירים כאן בסם ועד ההורים ובתור באי-כוחם. אנו קובעים עובדה: מוסדות הממסלה ידעו יפה מאד שקיים בכל מקום ועד הורים סכולים והחוק הזה יצא ביזמת סדר הבטחון הנמצא בקטר תמידי איתנו. הם פונים אלינו רק במקרים שעליהם לפתור בעיות קשות ואינם יודעים איך לעשות זאת, ואנו מרגישים אח מיסב עזרתנו. על כך פנינו, אלה שכתבו את הצעת החוק הזו, יודעים יפה שקיים ועד ההורים הסכולים ועובדה מצערת היא שלא פנו אלינו ולא בקשו מאתנו לחוות את דעתנו לפני שהחוק הודפס.

בתור עורך-דין, אני יכול לומר שגם הנוסח

אינו הולם את המצב. לקחו פשוט את הצעת חוק הנכים, העתיקו את הסעיפים, אלא במקום שהיה כתוב נכה כתבו חלל וכך יצרו את הצעת החוק. אני חושב שזוהי בוסה לאלה שעשו את העבודה הזו. יש צורך להדגיש שההורים הסכולים הם בעלי פניית יסוד יקחה מאד בבנין הבית הסליסי. אני חושב שמתעלמים מדבר זה, על כל פנים, כך מרגישים ההורים. הם מטובבים בצדי דרכים וכרוב רובם הם בני אדם יושבי צלמות, נחבאים בכתיים. לכן, יש צורך בסינון רדיקלי.

כסנדרסנו להילחם, אנו והבנים, לא נקשו

מאתנו יחוס ולא דרשו פספורטים. ההורים הסכולים גם הם רוצים ליהנות מהמדינה שכל כך הרבה נתנו והקרינו על מזבח תקומתה. כשאנו עובר במוסדות הממסלה, אני רואה סאנשים אשר לא הלכו לצבא והסתמסו, הם הסליסיים כעת. אינני מתכוון חס וחלילה לפגוע בבחירי העם היושבים בכנסת, אני מדבר על הפקידות הגבוהה והנמוכה בממסלה. ההורים הסכולים

מסתוברים עם כזרים.

דובר כאן על החיץ בין ההורים ובין

יקירינו שנפלו; יקירינו שנולדו הם בני אבא-אמא; בניהם של הסומרים; בניהם של ותיקי הגנה; בניהם של חיילי הגדודים העבריים.

ואיך מתיחסים כיום אל הורים אלה?

הייתי מציע לכו להשתתף פעם בפגישות של הורים שכולים - שערותיכם היו מסתדרות.

אינני רוצה להעלים מכם את היחס-לא יחס

מצד המדינה אל ההורים השכולים. כתוצאה מיחס זה מסתבכות

ונחרבות מספחות. האם מאסימה את האב על כך שלא עשה דבר כדי להציל את בנו, כפי שעשו אחרים. אנו רואים מסתמסים, בריחים, עריקים,

יושבים עכשיו ואוכלים את הפירות של העצים אשר גדלו על דם

ילדינו. וזאת - לאחר שקמו ילדינו, נערים צעירים, ולחמו נגד שבע

מדינות ויכלו להן; הם רכשו ברמס את המדינה וקרן ישראל בכל העולם עלתה הודות להם. ובאיזה מצב רוח הלכו הנערים לקרב. הורים שכולים

יכלו אז ללכת בנאווה ברחובות, עם ראש מורם, על אף כל הכאב; הם

ידעו אז כי הם שותפים לכל המצב רוח הזה, לסרות צערם.

אולם, כולכם יודעים מה אירע ביננו, ימים,

במשך הסנתיים האלה. המתח ירד לגמרי; יש צורך בחיפושים ובמסורה

כדי להביא את חייבי הגיוס ללשכות. בבתי המספס אפסר לראות תורים

ארוכים של בחורות המסתמסות בכל הדרכים האפשריות מן הצבא. במסדר

אחד יושבה אם שכולה בחדר אחד עם פקידה חייבת גיוס. הפקידה הצעירה

אומרת לאם השכולה: אני אינני ספסה כזו, אני יודעת כיצד להסתדר; הלכתי

והצהרתי שאני דתית...

אנו, שהיינו שותפים ליצירה הגדולה של

הקמת הבית השלישי לעם ישראל, ודאגנו לעם כולו, אנו דואגים גם

את דאגת העתיד ואומרים: רבותי! הורדת המתח ותוסר היחס אל ההורים

השכולים מהווה סכנה גדולה מאד למדינה, מסוג כך שאלה ההולכים

בעת לצבא ואולי מחר יצטרכו ללכת לקרב, יהיו לטודי נסיון סר

מהיחס אל הלוחמים לאחר שנפלו ומהיחס אל מספחותיהם. ומתוך דאגה

למדינה ולבטחון העתיד יש לשנות את כל המצב הקיים. אל נשליט

במדינה את הכלל: "כי כל החוטא נשכר".

רבותי! כשאנו שומעים את טענות ההורים

הסכולים, אנו משתדלים לנחם אותם מתוך נאמנות מופרזת למדינה, ומתוך כך שאיננו רוצים להוציא את הדברים החוצה. אולם כאן אני חייב לציין שבמקרים רבים היחס אלינו ולילדינו הוא כאילו לא היו אלה ילדים שלנו, אלא חיילי לגיון זרים, תארו לעצמכם שנתוככי ירוסלים שוכנים בארגזים 400 לוחמי מלחמת החירות, שעצמותיהם כבר התערבבו; וכל זה, מתוך הרשלנות שהיתה אז בזמן שקברו ומתוך חוסר הדאגה-עתה.

אם נלקוט במדיניות של בת-יענה ונתעלם מן המצב הזה, לא יהיה זה בריא למדינה. חובה עלינו לומר את האמת, ומטרתנו אחת היא: להיטיב את המצב.

מדי פעם בפעם אנו שומעים נאומים יפים, מליצות, ודיבורים; אבל אין זה מספיק. יש צורך לעשות ולפעול - ובמהירות האפשרית. ישנם הורים סכולים, רבותי, שכבר אינם בחיים - מן מידי סמים והן מידיהם עצמם. ההורים הסכולים רוצים לפחות לזכות לראות איך מונאים בניהם לקבר ישראל. ידענו, היו זמנים שאי אפשר היה לעשות דבר וחילינינו היו בידי זרים. אולם, היו כאלה שהיו בידינו ומדינתנו כבר קמה. מדוע לא חשבו אז שהחובה הראשונה היא, להביא את הילדים היקרים לקבר ישראל.

דובר כאן על ראש-פנה. אמהות באות לבית-הקברות והואות שהמדינה מסלמת לערבים, על מנת לסדר לה את קברות בניהן והערבים צריכים להיות נוכחים בסעה שהאם תולדת שערותיה ומסתסחת על קבר בנה. ואולי היו אלה אותם הערבים שהסתתפו ברצח בנה?

בטבריה ישנה חלקת אדמה אשר בתוכה מונחים קדושי האומה. אב סכול בא לבקר את קבר בנו ומוצא חמור גומד על הקבר ואוכל את העשב מסביב...

בנבי-יושע נפלו 22 ילדים. איך נקברו

ובאיזה מצב נקברו, לא פה המקום לדבר על כך. יש גם קבר אחים והוא היה מוזנח; איש לא טיפל בו. רק במקרה הקימו מסטרה במקום, ורוב הסוטרים הם דרוזים וצ'רקסים. לסנחם עלי להגיד שהם שומרים יפה על הקבר, ובסעה שהיו גם בחורים שלנו, לא היה הדבר כן.

קוראים בעתונות על כך שמעבירים את הגופות, עוזרים בהעברות וכד' אני חייב לציין שעושים זאת אך ורק כתוצאה מהאינציאטיבה של ההורים הסכולים ומעזרתם. לו לדעתם איך עומדים אתנו על הסקח אם לתת שני אוטובוסים להסיע את ההורים או רק אוטובוס אחד. אני הייתי מייעץ לחברי הועדה לערוך ביקור בבתי-הקברות והכל היה מתברר להם אז.

בחיפה באו האמהות הסכולות, סמו עציצים ופרחים על קבר בניהם, סידרו יפה את הקברים ומספלות בהם. התעוררה סם סאלה של סים וסרכו לפתוח ברז סים במקום. לכן, היו צריכות האמהות לסחוב סים ממרחק של מאות מטרים, כדי להסקות את הערוגות והעציצים.

אלה הם דברים מצעדים מאד, אבל עליכם

לדעת את האמת, כדי שתדעו איך ומה לסנות.

בכדי לא לגזול מזמנכם לא אחזור על

הערותיכו להצעת החוק. אנו מוטרטים לכם בכתב את הצעותיכו והערותיכו. אם לא יהיה ברור לכם ססהו, ברצון רב נסביר לכם.

אנו דורשים חוק מיוחד, ואנו חושבים

שלפחות זה מגיע לילדים. הם נפלו לסחרור המולדת ולתקומת המדינה.

לא היתה זו סלחמה רגילה; היתה זו סלחמת הסחרור והתקומה של עם

ישראל במדינתו. לכן, אנו חושבים שהעם צריך להתיחס אליהם באופן

יוצא מגדר הרגיל והחוק הדין בענייניהם ובענייני אלה הקטורים בהם כל כך, צריך להיות חוק מיוחד בפני עצמו.

גם מבחינה מספסית אין החוק בסדר.

בסעיף א' - פירושים כתוב: „חלל פירושו - חייל או נכה סמת כתוצאה

מסחלה סחלה בה, או מהחמרת סחלה שאירעה או מחבלה שנחבל, בתקופת

סירותו, עקב סירותו". ומה בנוגע לזה שנפל בקרב, או נפצע בקרב ואח"כ

מת? האם אינו נכלל בחוק זה? או אולי סתכוונים להגיד שזוהי

חבלה? האם הם הלכו בדרך, קורה נפלה על ראשו והם נחבלו?

בפיסקה א' בכלל ^{הבהנים} כתוב: „ובכלל זה

אסה סלפני סות החייל גרה יחד עמו וביום סותו היתה מוחזקת בצבור

כאשתו". לדעתי, בסלים אחרות, הצעת חוק זו מסנה את חוק המספחה

היהודית המסורתית, סלפיו אסה נשואה היא זו שהתחנתה ע"י חופה וקדושים*.

זה עלול לפגוע קשות בסאר יורסי החייל, וזה פותח פתח לכל סיגוי תחבולות.

כסעף "יורסים" כתוב: "ילדו של החלל ובכלל זה ילד חורג וילד מאוסף". דין ישראל אומר בפירוט סילד חורג וילד מאוסף אינם יורסים את אביהם. האם הצעת חוק זו יכולה לבטל את החוק היהודי?

היו"ר ע. גלובסן: ברצוני להסביר לך את שני הסעיפים האחרונים. אין זה טור שבתוך היסוד היהודי ישנם חיי מספחה קרוסים וטהורים, בלי חופה וקידושים. אנו לא נחסיב רק את העובדה שקבלו רשות מן הרב, אם כי אני מתיחס בכבוד לדבנים, אותו דבר ביחס לילדים. ישנם ילדים רבים שניצלו מן הגולה, ישנם ילדים חורגים של אח, אחות או קרובים, וישנם ילדים שהחילים עצמם הביאו אותם ארצה ואימצו אותם להם לבנים. החוק הזה לא בא לקבוע את הירושה או למעט במשהו את זכויות יתר הילדים, אלא להוסיף על ההוצאות, שגם אלה ייהנו מאותן הזכויות.

סר עסיקם: מטום מה קבלה העתונות את הרוטם שהצעת חוק זו מסביעה לגמרי את רצון ההודים הסכולים. בזכר ש-5 מיליון ל"י שולמו לסיקום ההורים והמספחות. סר האוצר הודיע בכנסת בנסימה אחת על 5 מיליון שהוצאו למטרות אלה. יוצא, איפוא, שההורזם, כניכול, חילקו ביניהם סכום של 5 מיליון ל"י.

היו"ר ע. גלובסן: את המספר הזה הביא סר האוצר בקשר אם התיקון שהוכנס בחוק הנכים והוא לא דיבר על המספחות.

סר עסיקם: האיתי-וחובתי לציין זאת - דו"ח כיצד הוצאו כספים אל סיקום המספחות הסכולות, כדאי שהוערה תבדוק מספרים אלה. אציין רק פרט אחד. בסוף סרף 1949 שולמו לסיקום מספחות הסכולות במסקים 95.000 ל"י, בה בטעה ש-90.000 ל"י שולמו מספחות הסכולות בכל הארץ.

מר ראובן מס:

אינני רוצה לגזול מכם זמן רב. בראוני

רק להעיר שלא באנו הנה לתבוע עלבון

ההורים השכולים או את כבוד הבנים, באנו לומר את דברינו לכבוד העם הזה שבנינו נתנו עליו את חייהם. מן הראוי היה שהעם, ע"י בחירתו, יתעורר להגיש אותו החוק אשר ידגיש במיוחד מה היו בני הדור הזה לעמנו, וע"י כך יסמט אות וסופת לבאים.

אנו, ההורים השכולים, נמסנו סולדת

מהמחשבה של עירבוב זכר הבנים עם פנסיות, תגמולים, תשלומים וכד'. אני בחוץ שההורים שבאו הנה אליכם לא יסתמנו בעצמם בכל הפריבילגיות שהם דורשים; הם מסמטים כשליחי ציבור של קהל הורים שכולים ודורשים את דריסתיו של הציבור הזה. ייתכן שלהורים אלה אין היום צורך בשום תגמולים וסיוע, אבל יכול להיות שלעת זקנה אולי יהיו זקוקים לזה. בחוק הסוגט כאן לפני הכנסת אין כל זכר לדברים אלה.

אולם, מכיון שחברי כנר דיברו כאן על

הענינים האלה, ברצוני להתעכב רק על ענין אחד והוא, יום הזכרון לחללי מלחמת השחרור. חושבני שלפני הפורום המכובד הזה אינני אריד להביא ראיות מההיסטוריה שלנו; די אם אזכיר את יום ניקנור, שהמסורת מספרת כי יהודה המכבי הרג את ניקנור ביום תענית אסתר וחכמינו דחו את תענית אסתר לאחר פורים בגלל כבודו של יום הזכרון הזה. אזכיר גם את יום הזכרון לחללי בית"ר. איננו צריכים להרחיק לכת, ולראות את חג המכבי"ם. אנו חוגגים אותו לטובה ימים, מדליקים נרות, אומרים "הלל" לזכר הנצחון ההוא. האם הנס הזה שבנינו היו הנורמים לו, נופל במסגרת מהנס של המכבי"ם? אם הכנסת לא מצאה לנכון עד היום, בגלל בעיות דחופות אחרות, לחשוב על יום זכרון כזה, אני חושב שעוד יש זמן לכנסת לעשות חשבון הנפש ולכסל'נסצוא שהזמן הגרמה.

אנו חושבים שאי אפשר לערנב את יום העצמאות

שהוא יום שמחה, עם יום האזכרה. איננו רוצים בטעה שרוקדים בחובות, וצריך לרקוד. סאט שכולה תבוא עם עינים דומעות מלהשתח על קבר בנה. כמובן שאפשר להדליק נר זכרון ליקירינו גם ביום העצמאות, אבל בתוך החוק המיוחד הזה יש לקבוע גם יום זכרון מיוחד המיועד רק לאזכרת יקירינו שנפלו.

מר רוטשטיין:

יש לברך את חברי הועדה על כך שנתנו

לנו החלטות לבוא לפניהם ולהשמיע את

דברינו. הרגשתנו היא שסוף סוף תימצא אוזן קשבת.

מכל האמור כאן, אני חושב שנוכחתם לדעת

שהיה כבר מקום רב וחומר די מקיף, על מנת להוציאו החוצה ולתבוע

את העלבון. אנו לא עשינו זאת, רק מתוך מתן כבוד לבנינו. היה רגע

שכולנו היינו במצב של דיכאון ואז יכולה הייתה הכנסת להתרוסס ולעודד

אותנו, ולתת להורים השכולים הרגשה שילדיהם לא נשכחו. אולם, כפי

הנראה, נוח היה יותר לבחור בפתגם של שכספיר: "מוטב לחייך ולשכוח".

כאן יושבים לפניכם חברי "הגנה" ותיקים

שילדיהם שאבו מהם את החנוך אשר נתן להם את העוז והאומץ ללכת לקרב

כפי שהלכו. עוד לפני 30 שנה יצאנו בשירה ובזמרה כדי להגן על ירושלים.

והבית הזה מה עושה?

היה רגע שבו הכריז ראש הממשלה שזהו הנוער

שלנו; ואם כך הוא הדבר, כל אב, אם גם אינו אדוק, עולה פעם אחת בסנה

לכית-הקרבות להגיד "קדיש". עד היום הזה לא ראינו שיעשה זאת ראש

בממשלה. והרי זהו הנוער שלנו! (היו"ר: ע. גלובמן: אין זה מדויק).

לא ראינו דאגה לבנינו, לא ראינו דאגה

לקיום יום זכרון לזכרם. כן, על יום עצמות יחשבו, ולא חשוב כמה

כספים יהיה צורך להסקיע. אבל יום זכרון! צריך לעשות את חשבון הנפש.

הרי רק מקרה ונס הוא שאנו כחיים ולא ילדינו. אני בטוח שהילדים

שלנו לא קרו ליחס כזה. אמנם, הם לא הלכו מתוך רצון לפיצוי איזה

שהוא. הייתה זו ההכרה העמוקה ששלחה אותם לקרב. הם ידעו כי אין

דרך אחרת.

אנו חיינו בתרדמה שנתיים ואז לנו אם

אנו צריכים לסבת כאן ולדבר. היה מן הראוי שאנשי הכנסת, בחירי העם,

יבידו לנו מה שאנו אומרים להם וידאגו לכל הדברים האלה שאנו מעוררים.

אבל מכיון שנוכחנו שאין בחירי העם מבינים כל זאת, הטלנו את התפקיד

הקשה הזה על שכמנו, ושוב לא לטובתנו, כי אם לזכר בנינו.

יטדוע לא סצאו לנחוץ לסאול את ההורים

היכולים מה הן הצעותיהם, על מנת להנציח את שמות הגבורים שנפלו?
אל נא נסכח שלא היה זה אז גיוס/חובה, נערים בני 16 ברחו מן הבית
כדי להצטרף לכוחות הצבא, הילד השני ^{שבשאר} במספחה יזכור מה עשו
לאחיו ולאחותו, וזה לרעת המדינה.

אקח לדוגמה את יום הצבא.ו. מי לא היה

נוכח אז בסדה ליד רמת-גן? ההורים הסכולים נתאספו שם, אך לא קבלו מקומות
ישיבה על הנספה. בעיני ראיתי מי קבל שם מקומות ישיבה. והורים
סכולים, בני 60-70 עמדו תחת הסמס הלוהטת ולא ניתן להם מקום ישיבה.
וזה היה בום הצבא, אשר יכול היה להתקיים הודות לאותם הבנים
היקרים. איך אפשר לשכוח כל כך מהר?

את הנופל, כבר לא יקומו, לא תחזירו

את ילדינו, אבל יש לחנך את הדורות הבאים. כל מה שאנו דורשים הוא
רק בטביל הבאים, החיים!

אתן לכם דוגמה: לאב סכול מודיעים שבנו

הובא לקבורה עם עוד חללים והוא מתוך אינסטינקט מרגיש שבנו איננו
בתוכם. כותבים לו שלושה מכתבים רשמיים שבנו נמצא בתוך אלה ופה קברו.

האב המסכן הזה מחליט, מתוך אינסטינקט בלבד, שבנו איננו בתוכם
והוא מתחיל לדרוס ולחקור. נסלח רב צבאי, אישיות רשמית והוא מרגיש
דו"ח המראה שלאחר כל הבירורים נוכחו לדעת כי הבן נמצא בתן הגופות.
אחרי זמן מסוים, מתגלה קבר נידח, עליו גל אבנים, והמספחה האומללה,
בידיה היא, מוציאה את הגופה ומביאה אותה לקבורה. וזה עדיין לא

מספיק. אז לא מוצאים לנכון לסלוח אפילו את אותו הרב הצבאי לקבורה,
או ב"כ של מסרד הבטחון והצבא. מלבד פלוגת אט, איש אינו נוכח.

האם קל כל כך לעבור על דבר כזה? ומה נעשה נגד התופעות האלה?

אני מדבר מתוך הרגשה ומתוך הכרה עמוקה

שאתם פטוט אינכם בתוך העניינים. לא ייתכן ש-120 בחירי העם יהיו
בתוך העניינים ולא יעשו דבר.

ברצוני עוד להוסיף שיום אחרי ההלוויה

האיומה הזו כתב האב מכתב לסר הבטחון, ובו כתב את כל הפרטים. אך

לא זכה לקבל תשובה.

ועוד מקרה: אנו, ההורים הסכולים, הטלנו על עצמנו להסתתף בהלויות של הגויות אשר מוציאים ומביאים לקבורה. נסלח אלי תיק סמסרד הבטחון ובו כתוב על אחד החללים שהוא ס, עזרה ובצרון". הלכתי לסט ביום שסי לפנות ערב כדי לחפש את המספחה, אך הודיעו לי כי אין הרוג כזה במקום. עברתי טבית לבית; חשבתי כי לא ייתכן סמסרד הבטחון יתן לי תיק על כל הפרטים שאינם נכונים. סוף סוף מצאתי את המספחה האומללה ומצאתי סם ילד קטן. לקחתי והפדתי וסאלתי אותו אם היה לו אח. הוא ענה לי: מה ז"א היה לי אח? - יש לי אח. ואיפה הוא? סאלתי אותו, נעדר, ענה לי. נגסתי לכית המספחה. מספחה בת סמונה נפסות; היה זה ערב סבת ואני הבאתי להם את הבסורה האיוסה. עלבון רבותי! ארור הפקיד הזה שהחזיק אצלו את התיק ללא תועלת; הייתי הורג אותו במקום! איך יכול אדם כזה לתפוס מסרה צבורית? איזו התעללות היא זו? אני נתקל בסמונה נפסות אומללות כאלה ועלסי להרגיע אותן. והתיק הזה כבר קיים שנה שלמה.

האב צעק: לא ייתכן! בני חי! אני סואל

אתכם: איך זה לא מודיעים כלל למספחה הסכולה?

אתן לכם עוד דוגמה: בחיפה בא סוטר מזרין

לאדם נסם ג'יבלי ולקח אותו יסר מן העבודה. הוא צורה עליו ללכת למסורה וכסג'יבלי סאל מדוע, סלף הסוטר את האקדה והכריח אותו ללכת. כשהוא בא למסורה אמרו לו לחכות; הוא חיכה חצי סעה, סעה, סעה וחצי, ולנסוף אומרים לו להכנס לחדר הסני, וכשהוא נכנס לסם אמרו לו: אתה ג'יבלי? - בנך נפל. . .

אתם צריכים להבין מה אנו דורסים -

יחס! הננה! רק זאת ולא יותר. נתנו קרדיט לעם, את הקרדיט הגדול ביותר ואנו דורסים את הפרעון. איך ובאיזו צורה, תהיה ועדה וסם נדבר. גם את היכל הגבורה אנו יזמנו ועכסיו גם ראס המססלה מדבר על כך.

אוסר כמה מלים על העיריות והמועצות

המקומיות. עירית ירוסלים, למסל, חושבת על דכרים מדברים סוננים, אבל לא על הצבת סם לנופלים, חסכו בתחילה על תפוזים ולא על נופלים. לא היה איס אשר יתרוסם וידרוס כבוד לנופלים. ירוסלים היא כעת עיר בירתנו, רק הודות לבנים האלה שידעו לסייל סרוד, אולם כעת אין להם דואג.

עיריית תל-אביב קבעה שם לרחוב „ברכה

פולד". איננו רוצים שהרחובות יקראו על שמות פרטיים. לא נאמר דבר
אם אב, אטה או קרובים ירצו להנציח את שם יקירם | אבל לא מוסדות
צבוריים. לזאת נתנגד בכל תוקף.

אשר למצב הסוציאלי, אין אנו לשכות עבודה

ואיננו יכולים לקחת על עצמנו את התפקיד של חלוקת עבודה. אבל ישנו
מקרים רבים של אנשים רעבים ללחם, ואיננו יודעים מה לעשות אתם.
אנו רוצים שתימסר פקודה במרצת לכל לשכות העבודה ונותני העבודה,
כדי שתהיה זכות קדימה למספחות הסכולות, וגם שלא תעמודנה בתור.
הכנסת החליטה על שכונ, ועדת הכספים
הקציבה מליונים; ראטי מפלגות בונים למפלגותיהם, בונים לותיקים
וכו. וכו'. מדוע אף אחד לא התרוסס ודרש להכריז זכות קדימה לשכונ
למספחות הסכולות ולהורים וטכולים? אני יכול להביא אתכם למרתפים
קרים רטובים ולהראות לכם איך מתגוררות שם 6-8 נפשות ברעב ובחוסר כל.
האם אנשים אלה הם פסולים לסיכון? הם ישלמו בדיוק אותו הסכום
כמו אחרים, ואם לא יהיה באפשרותם לשלם, יס לעזור להם גם בזאת.
איך קרה הדבר שמבין 120 בחירי העם איש לא מצא לנכון לקום ולדרוש
זכות קדימה בסכון לאנשים אלה?

אספר לכם סקרה סקרה בחיפה. לאחר הסתדלויות

רבות, גם אצל ראט הממשלה, הצליחה מספחה סכולה לקבל אישור לדירה
וסלחו עתבים בטבת, כדי לתקן את הדירה הזו. החוזה היה על 4 ל"י
לחודס. לאחר התיקונים שנעשו, בקשו ב"כ האפוטרופוס מאת הדייר את
החוזה וכשהוא נתן להם אותו ברוב תסימותו, אמרו לו שעליו לעשות
חוזה חדס על 8 ל"י לחודס. אתם צריכים לדעת שהתיקונים היו על חשבון
הדייר עצמו. אינני מדבר כבר על היחס, זה נחשב אפילו לדבר פלילי.
בסוף דברי אני רוצה לקרוא לכם שני קטעים

מדברי חנה סנס:

„אשרי הגפרור שנצלק והצית להבות,
אשרי הלהבה שבערה בסתרי לבבות,
אשרי הלבבות שידעו לחדול בכבוד,
אשרי הגפרור שנטרף והצית להבות.”

„אני הולכת מתוך שמחה, מתוך רצון חפסי
 ומתוך הכרה ברורה של הקסיים. אני רואה זכות בהליכתי וגם חובה,
 ותעזור בכל מקום ומצב, הידיעה שאתם עומדים מאחורינו“.

פה היא הנקודה, רבותי! אני מזהיר אתכם כי
 הגפרור הזה הצית את הלהבות שלנו; אין כוח יותר לסבול את העלבונות,
 את חוסר הגישה האנוסית. איננו מוצאים בעם וכנציגיו את המספס:
 „הידיעה שאתם עומדים מאחורינו“ זו היתה גם ^{תקרות} ילדינו, שאנו ואתם
 נעמוד מאחוריהם. את הכבוד הזה עליכם להציל, לזכר הנופלים ולמען
 החיים.

מר פרסיץ: חברי הצניעו לפניכם על פרטים חשובים
 ועליהם אפשר עוד להוסיף הרבה. לא המקרים
 הטראגיים ביותר הובאו לפניכם. אולם, לא אוסיף כרגע.
 במסך כל הזמן הרגשתי שאנו מדברים אליכם
 דברים שאתם הייתם צריכים להגיד לנו, לא לנו באופן מיוחד, כי אם לכל
 העם, ולא רק בארץ| כי אם בעולם כולו. אבותינו בימי קדם ידעו את
 הדבר הזה ונאומיהם נסמרו עד היום ומסמסים לנו הרוח החיה של אומתנו.
 הם נלחמו במלחמות רבות, אבל לא את כולן הנציחו. הנציחו את המלחמה
 שעד היום היא מלחמתנו אנו - מלחמת המכב"ים. אולי הנציחו את המלחמה
 הזו, משום שידעו להכניס את הדת לחיי האומה. הנהיגו סמונה ימי חנוכה,
 סמונה ימים אומרים „הלל“. רק אתמול נודמן לידי ספר „עלילות
 הפלמ"ח“. הספקתי רק לדפדף בו, אבל אני אומר לכם שאם לזכר מלחמת
 המכב"ים אנו עורכים חג במסך סמונה ימים, הרי לזכר מלחמת בנינו
 היקרים, אנו צריכים לפחות לחוג סמונה שבועות.
 כל אחד מבנינו, מהפלמ"ח, מן החי"ס
 הם חנה סנסיים וכרכה פולדיים, אלה הם בחירי הדור הזה אשר הקים
 מחדש את מדינת ישראל. אפשר לומר שזהו דור של משה רבנו ויהושע בן-
 נון.

אילו שאלו אותי במה אני בוחר, בכדור העולם,
 או בבני, הייתי אומר, בבני. שום דבר אינו יכול לתת תגמול. הסצנה
 שאנו דורשים להציב אינה בטבילנו, אלא בטביל הדורות הבאים.

הכאב שלנו יעבור עם חיינו. איננו
 תובעים סמיטהו סירגייט את הכאב הזה. אבל אנו דורשים מכם להציב
 מצבת זכרון לרוח העם. לפי דעתנו, במרכז מצבת הזכרון הזו של
 תקופת הנצחון, צריך לעמוד חוק מיוחד, לא כדי לתת יותר כסף, יותר
 תמיכה, או אפילו יותר זכויות. חוק זה צריך להיות חוק העומד מחוץ
 לגבולות החוקים הרגילים. אנו צריכים לתת לחוק אופי מיוחד, לא
 אופי בטמי, כי אם אופי רוחני.

הייתי חייל בצבא הרוסי בסיביר. פניתי
 אל המפקד שלי ושאלתי: היה זמן מסובורוב היה יכול ^{לרצוב} על סוס,
 כל הצבא ראה אותו והוא היה מלהיב את הצבא שראה ושמע אותו.
 וכעת, המפקד הראשי יושב באיזה מקום שהוא, 100 ק"מ ממקום הקרב.
 איך הוא יכול להלהיב את הצבא? ענה לי המפקד הזקן שלי: לא כלי
 הנסק מנצחים, אלא הרוח מנצחת.

הרוח של בנינו נצחה; לא מספר החיילים

ולא הנסק, אלא הרוח.

אנו צריכים לסמור על הגדולה הזו לדורות

הבאים ואנו חוטבים שתפקידכם הראשון לעזור לנו בזה הוא,
 חוק מיוחד. אינני מדבר על הפרטים, הם עוד יבואו.

אצלכם היה מתקבל אולי הרוסם שהפקידים

הם נוקטים, יבסיים ואינם נסמעים. אבל אין זה נכון. הם אינם
 נוקטים והם אורדים, אלא כנראה שהדט הוא הפועל בחיים. אם
 יסודרו הדברים הכלליים, יסודרו גם הפרטים.

ברצוני לומר כמה מלים, אשר אין ^{להן} סייכות

ארלי לחברי הכנסת, אבל אינני יודע טקום אחד שאוכל לומר שם
 את הדברים האלה.

אני מתפלא על הרבנות הראשית. אנסי הדת

סלנו, ככל ההסטוריה, התקינו את אמירת ה"הלל", את אמירת "על הנסים"
 ועוד ועוד. אני חוטב שחברי הכנסת צריכים גם לעורר את החוגים
 האלה, כדי שבכוחות מסותפים לפעול במסהו. לא יהיה זה תגמול,
 אבל דבר זה יתן הרבה לדורות הבאים.

מר סולקיס: אין כל תשלום שיכול לפצות אותנו או את בנינו באיזו צורה שהיא; אף אחד אינו יכול להחזיר לנו את בנינו, את יקירינו. אנו צריכים לדעת שאולי אותם הילדים שנפלו, אילו לא הלכו לקרבות, יכולים היו לסבת כסוכם בדיוק בכנסת הזו ולחתוך את גורל העם בדיוק כמוכם. אבל הגורל רצה אחרת וסנת חלקנו היא כפי שהיא. אני קורא וסומע שנטיא צרפת מבקר קבר אלמוני ומניח זר פרחים; ראש המסלה זה וראש המסלה אחר מבקרים בתי קברות צבאיים. אולם, עדיין לא שמעתי פעם אחת שראש המסלה שלנו יבקר קבר אחד מבנינו.

אינני יודע בדיוק מי מאתנו יעצום קודם את עיניו, אבל אני יודע שאנו בקרוב נסתלק מן העולם הזה. אולם, המצבה שאנו דורשים להקים לבנינו תהיה למען הדורות הבאים אחרינו, כי אנו עדיים מה היו מסוגלים לעשות לעצמם אבות שכולים. הם איבדו את עצמם לדעת, השתגעו, נסברו. אינני יודע אם עד היום הזה ידעתם את העובדות האלה, ואולי לא עלו במחשבתכם בכלל.

אינני רוצה להרבות בדברים. יסובם קסיים וצרות רבות, אבל אינני רוצה להקשות עליכם ולספר לכם את כולם; שמעתם היום כבר די. אולם, אני חולק על ההפליות בין הלוייה להלויה. אינני רוצה להכנס בחשבונות אם גבור זה הוא מיוחס ואם שני איננו מיוחס; בעולם האמת כולם שוים; כולם הלכו למסרה אחד והיא, לסחרר את הארץ, לא למעננו אלא למען הדורות הבאים ולמען האומה בכלל. הם נתנו את הרטות ליהודים לבוא לארץ מבלי להזדקק לרסיון של סלטון זר, נוגש ונוקם.

צריכים הייתם לראות איך קוברים את יקירינו, איך מביאים אותם כמעט בחחבא מבלי להודיע אפילו בעתון, ומודעת האבל מתפרסמת לעתים קרובות לאחר ההלויה. אף אחד אינו מייצג את המסלה בזמן הקבורה. רק אנו, ועד ההורים הסכולים, הולכים לכל מיני הלויית. נטלנו על עצמנו את התפקיד הזה. אנו עוזבים את עבודתנו והולכים לחלק את הכבוד האחרון לגבורינו.

האספה היא במתווי דרך העם, ואלה הם חברי הכנסת, אשר עליהם צריכה להיות מוטלת האחריות לדאוג במסך כל הזמן לאותם החיילים הגבורים, הילדים שלנו אשר נתנו להם את הזכות לשבת כאן. אינני רוצה לעל סם בן אחר מסלנו יוקמו כפרים, מקומות ישוב ותיערך לו הלוייה ספוארת, בעוד שלטני תיערך הלוייה בהיחנא. למה דוקא סמו של יחיעם יתנוסם לתפארת? כל הכבוד ליחיעם, אבל למה על שם בני לא נקרא ישוב, למה לא על שם בניהם של אחרים?

חברי דברו כאן על התנהגות נציגי

מוסדות כלפי ההורים. אני חושב שגם השרים שלנו הם פקידים, והם צריכים לסנות את יחסם. גם כספונים אל נשיא ארצות הברית הוא עונה בסהירות האפשרית וכותב את הפרטים המדוייקים ביותר. לא כן אצלנו.

היו מקרים שהמפקדים של בנינו לקחו מהם

לאחר מותם חפצים מסויימים ומסרו אותם לקציני הסעד כדי שיועברו למשפחה. תי ראו דמספחות את הקצינים האלה? אני חושב שזה דבר מעליב מאד.

הביאו לירוסלים 300 ויותר גבורי

מלחמת הסחרור לקבורה. באותו זמן היה כבוד ראש הסטסלה נוכח בעיר אך לא הופיע מטום מה להלוייה הזו. להורים הסכולים שנה הרגשה שהם מוזנאים לגמרי ונסכחים.

אני תקוה שלא נצטרך לפנות לדעת הקהל

בענין זה והחוקה המבוקשת על ידינו תצא לפועל ותסלר את כל הפרטים כפי שהם צריכים להיות. אנו מבקשים כי תתיעצו אתנו בכל הענינים הנוגעים לנו.

מר בדולח: אני חושב שטר פרסיץ, סיכם את דרישותינו

בעמדו על שני עקרונות שרצינו להביא

בפניכם: העקרון של חוק מיוחד והצורה ההולמת שלו, והעקרון של שתוף ההורים הסכולים בענינים הנוגעים להם.

טר סט הזכיר כאן את יום האזכרה. ההורים

הסכולים לא קבלו עד היום כל ידיעה בנוגע לצורת יום העצמאות, ואיננו רוצים שתחזור התופעה של הסנה שעברה.

כמו ששמעתם, עמדת ההורים השכולים היא שצריך לקבוע יום מיוחד לאזכרה ולתת את כל הסעד הדרוש בכדי שכל היטוב יתאחד עם זכר קדוסינו, עד עכשיו היה נהוג שבאזכרות כלליות היו מסדרים תחבורה להורים כדי לעלות לבתי הקברות. לפני כמה חדשים הפסיקו את הנהוג הזה ולא נותנים יותר תחבורה להורים מתוך ניסוק שיסודר יום אזכרה אחד כללי ובו יוסעו כל ההורים לבתי הקברות. רבותי! סטרו לנו שאי-אפשר לתת אוטובוסים לכל 144 בתי הקברות, אבל יתנו אוטובוס אחד לכל אחד משמונה בתי הקברות הצבאיים. רבותי! האם אתם יודעים מה יכול לקרות אם הסדור יהיה כזה? תארו לכם איזה מצב יהיה אם יספקו רק אוטובוס אחד לכל בית קברות. כעת הזמן לסנוע את הדבר, ואם תקבלו את ההצעה בנוגע ליום אזכרה אחד, יהיה סיפק בידכם לתקן את העניין.

אמרנו לכם דברים קשים, כפי שהבטחתי

מראש. אינני נוהג בעניינים כאלה לומר תודה. אנו מעריכים את המומנט הזה של פגישתנו. נדמה לי שעכשיו הצלחנו להבקיע את החומה. אני רוצה להביע פה תקווה בשם ההורים שאנו מתקרבים לזמן שכולם נאמת יבינו דבר זה באותו רגש והבנה שהמומנט ההיסטורי דורש אותו, בצורה ההולמת את הדבר.

היו"ר ע. גלובמן: אין בדעתי להגיד לכם, בהזדמנות זו דברי ביחומים בשם הועדה, יודע אני כי אין ביחומים.

ברצוני רק להגיד מספר מלים, בהזדמנות זו, של פגישתנו אתכם. ההערות השונות אשר נטענו כאן ואשר אינן בתחום פעולתה של הועדה, לא לריק נאמרו. אני מעביר את הפרטיכל - לשר הבטחון, בצדוף מכתב בו אפנה את תשומת לבו להצעותיכם השונות, כפי שהן והוא ישפוט בדבר. התזכיר אשר הגבתם, יחד עם ההערות המיוחדות שקבלתי עכשיו מאת מר עמיקם, יהיה בפנינו כאשר נבוא לרון על פרטי החק.

אשר לבתי הקברות, בעניין זה מטפלת ועדת

החוץ והבטחון. הכנסת היתה סבורה כי מפני כבוד העניין הרי על אותה ועדה העוסקת כיום בקביעות, בענייני צבא ההגנה לישראל, מן הדין כי היא שתעשה גם בחוק הנוגע לקברות הנופלים במלחמה.

אנו נתייעץ אם אפשר לאחד את כל החוקים

האלה לחוק אחד. על כל פנים, מה שלא נחליט כוונתנו תהיה לטובה.

מר ברולח: אנו מבקשים שתודיעו לנו את החלטתכם לפני

שתביאו אותה למליאת הכנסת.

היור"ע. גלובמן: ספק, אם הנוהג מתיר לעשות זאת ועוד הערה:

חברים רבים דברו כאן על בתי הקברות. מי

שהיה נוכח בכנסת ושמע את הבירורים של חברי הכנסת בשאלות אלה, צריך

היה להתרשם כי יותר מאשר החברים שנברו, ניסו החברים לבטא בשיקתם.

היה בבית הד מסק-כנפים של ההסטוריה החדשה. זאת הרגיש וחש כל אדם

בבית.

עובדה היא, חברים, כי איננו יודעים את

מקום קבורתו של בר-כוכבא, של שמעון בר-גורא, של תלמידיו רבי עקיבא

ועשרת הרוגי מלכות. אולם, האם ישנו אדם אשר חי בארץ הזו ואשר שמע

ושמות כל הנופלים אתם, לא נחרת בלבו?

מבורני כי אני מביע את דעת כל חברי הבית

באמרי אליכם כי עם כל התקלות שיש לכם כהורים וכמטפחות, אל תאמרו

כי שכחו אתכם. מה היא המדינה? המדינה כיום וכל ימיה, כל כמה שתתפתח,

היא תהיה המצבה החיה. אין מצבה גדולה מזו.

אינני סבור כי הדור אשר אנו חיים בו הוא

גרוע מדורות אבותינו שקדמו לנו, ואשר לא שכחו את אלה אשר עמדו

להם ואשר לחמו לקוממיותם בין אם הצליחו במלחמותיהם ובין אם נפלו

בנופלים.

אני יודע כי במסדר הבטחון יושבת קבוצת

אנשים אשר עושה בהנצחת שמות החיילים שנפלו, בדרך העלאת עלילותיהם

על הכתב עמנו הוא עם הספר. ילדינו יתחנכו על ספרות זו אף זו מצבה.

אל תאמרו שכחו אתכם. יתכן שיש בהצעת החוק שהוגשה ליקריים טובים.

הרי מסום כך הטילה עלינו הכנסת את התפקיד לעבד את ההצעה הזו.

אני מעיד עלי את חברי, כי כאשר מסרתי להם שההורים רוצים להיפגש

אתם, קבלו זאת ברצון רב ומתוך הכרת חובה, כדי לסמוע את דבריהם

והערותיהם.

חיינו הם חיי סערה ותקלות קשות ,

הסכסוכים שהוטלו על הממשלה הן אל אנושיות וישנן גם תקלות.

אנו נסב תשומת לב מלאה לדברים

שהבאתם בפנינו. אני רוצה טוב להגיד לכם שלא תרגישו את עצמכם

מיותמים. היו שלום!

הישיבה נבעלה בטעה 13.45.